

Rzut oka na prawodawstwo Austrii w roku 1852.

(Ciąg dalszy. Ob. Nr. 26, 29, 35, 39, 40, 41 i 43 Dod. tyg.)

V.

10. Cesarskie rozporządzenia z dnia 27. maja 1852, mocą których równocześnie przy wydaniu nowego kodeksu karnego wyszedł nowy regulamin prasy obowiązujący dla całej monarchii; zarazem uporządkowano przynależność sądów karanych stosownie do nowego kodeksu; a mianowicie dla owych krajów koronnych, gdzie od roku 1850 istniała odmienna procedura karna, uregulowano kompetencje sądów w procesach względem zdrady stanu i obrazy majestatu.

Ze względu na karygodne czynności popełnione za pomocą druków zachodzi w porównaniu z dawniejszemi ustawami ta główna różnica, że te czynności jak dalece według powszechnych ustaw karnych są kary godne, jak n. p. podburzanie do powstania, sądzone być mają według ogólnych postanowień karnych, nie zaś jako przestępstwa prasy; zawsze jednak popełnienie zakazanego czynu za pomocą druku powiększa winę przestępcy. Jeżeli treść druku nie jest zakazana i tylko pominięte są formalności przepisane w ustawie względem prasy, wtedy podpada przestępca specjalnym karom zawartym w ustawie względem druku. Wiadomo zresztą, że według nowej ustawy w pismach peryodycznych politycznej treści zaprowadzono system kaucyi, tudzież, że prewencyjna cenzura niema miejsca, ale każdy wydawca drukowanego dzieła jest obowiązany złożyć w pewnym terminie jeden egzemplarz u władzy, która ma rozpoznać treść i obowiązana jest zakazać pismo, jeżeli ze względu religijnego, moralnego lub politycznego jest niebezpieczne.

11. Uchwała ministerstwa sprawiedliwości względem deponowania dokumentów prywatnych u notaryuszów w Dalmacji.

12. Instrukcja dla wewnętrznego urzędowania sądów w Siedmiogrodzie.

13. Regulamin dla adwokatów w Węgrzech, Krocacji, Sławonii i w Województwie. W obec ważnego stanowiska, jakie zajmują adwokaci w naszym systemie sądowym, niemoże państwu być obojętnem, czyli osoba obejmująca przed sądem zastępstwo stron, posiada należyte zdolności i przymioty; osądzenie w tym względzie niemoże być pozostawione stronom. Państwo wkłada w pewnych wypadkach na adwokatów obowiązek zastępowania pewnych stron, musi przeto czuwać nad tem, ażeby posiadali potrzebne wiadomości, odznaczali się nieskazitelnością i sumiennie wykonywali swoje obowiązki. Nowy regulamin dla adwokatów w Węgrzech podaje w tym względzie wszelkie gwarancje. Według postanowień tego regulaminu wykonywać może odtąd adwokatów w Węgrzech tylko ten, kto udowodni austriackie prawo obywatelstwa, fizyczną pełnoletność, nienaganne życie, doktorat prawa i osobny egzamin na adwokata. Adwokatów mianuje minister sprawiedliwości, liczba ich jest ograniczona, muszą składać przysięgę i podlegają osobnym karom dyscyplinarnym; są to albo kary pieniężne, albo suspensya, albo uchylenie z adwokatury.

14. Przepisy względem postępowania sądów wojskowych w sprawach wekslowych.

15. Zaprowadzenie prowizorycznej procedury w sprawach cywilnych w Węgrzech i krajach dawniej do Węgier należących.

16. Nowa organizacja sądowa w Dalmacji i w królestwie lombardzko-weneckiem.

17. Nowa norma juryzdykcyi dla krajów koronnych z wyjątkiem prowincyi węgierskich i włoskich, która równocześnie z zaprowadzeniem urzędów okręgowych i monarchycznych sądów kolegialnych wejdzie w moc obowiązującą.

18. Norma juryzdykcyi dla Lombardyi.

19. Norma juryzdykcyi dla Dalmacji. Normy juryzdykcyjne nadzwyczajnie są ważne nie tylko dla sądów ale i dla stron; wskazują bowiem do których sądów należy podawać skargę stosownie do osobistości albo według przedmiotu skargi, gdzie przeprowadzać egzekucję i do jakich w ogóle organów sądowych się udawać w rozmaitych procesach. Ze względu na Galicyę znajdujemy w odnośnym patencie następujące postanowienia: „Od dnia, w którym

się zaczyna czynność urzędowa nowo organizować się mających sądów w królestwach Galicyi i Lodomeryi z księstwami Zatorem i Oświęcimem, w wielkiem księstwie krakowskiem i w księstwie Bukowinie, ustać mają istniejące w tych krajach koronnych sądy patrymonialne i komunalne, sądy szlacheckie, sądy górnicze, substytucyjne sądów górniczych, sądy handlowe i wekslowe i wszystkie inne sądy bez względu na to, w jaki sposób dotychczas wykonywały sędownictwo, a nowe władze sądowe wykonywać mają juryzdykcyę stosownie do postanowień teraźniejszej ustawy.“ W tym samym patencie czytamy dalej: „Począwszy od tego terminu zniesione będą także w Galicyi i Lodomeryi, w Krakowie i w Bukowinie wszystkie postanowienia względem kompetencyi sądów opierające się na przywileju kamerprokuratury lub na innych przywilejach. Tylko w sporach, które wynikają z ugód zawartych przed terminem prawomocności tej ustawy, podlega fiskus nietylko jako oskarżony ale także jako oskarżyciel sądom tego miejsca, w którym urząd fiskalny powołany do jego zastępstwa ma swoją siedzibę.“ (Powołanie się do tego sądu może odtąd w ugodach eraryalnych wyraźnie być zastrzeżone dla fisku.) Według nowej ustawy niema przeto takzwanego „*fora privilegiata*“ dla szlachty, duchowieństwa i t. p. Miejsce w którym oskarżony mieszka, stanowi zazwyczaj normę w kompetencyi sądów; potem zawisła kompetencya sądu od przedmiotu, a mianowicie od ważności, (n. p. nieważność małżeństwa albo rozwód) od zaskarżonej sumy i t. d. W miarę tego należy sprawa albo do sądu okręgowego na prowincyi, albo do sądu okręgowego w mieście, albo do trybunału sądowego pierwszej instancyi. Oprócz tego są jeszcze takzwane sądy kauzalne dla spraw wekslowych i handlowych, tudzież sądy realne. Każdemu ktokolwiek ma jaką sprawę do załatwienia w sądach, ważną jest rzeczą wiedzieć, który sąd jest przynależny, inaczej bowiem sprawa jego niezostaje przyjętą, albo przeciwnik zarzuca niekompetencję, co już nieraz było powodem przegrania procesu; w najlepszym razie traci się czas bez użytku, jeżeli się kto udaje do sądu niewłaściwego. W sądach bowiem niedzieje się tak jak u władz administracyjnych, które mylnie do nich podany przedmiot zazwyczaj z urzędu odsełają do władzy przynależnej.

Z tego sumarycznego wyczerpania ustaw wydanych w zawodzie sędownictwa okazuje się, że dla sędownictwa Austrii od roku 1852 datuje się zupełnie nowa epoka i że może w żadnym państwie w tak krótkim przeciągu czasu niezaszły tak liczne i tak ważne reformy w prawodawstwie sędowniczym jak u nas. Ten fakt zasługuje na tem większe uznanie, jeżeli się zważy że instytucje prawnicze w rozmaitych prowincjach Austrii przechodziły przez rozmaite koleje historycznego rozwoju, że w dążeniu do zaprowadzenia jednności prawa wszędzie należało mieć wzgląd na istniejące prawne podstawy, i że w żadnej gałęzi prawodawstwa niepotrzeba takiej staranności i dokładności nawet w szczegółach dosłownej treści, jak w ustawach sędowniczych.

G.) Przedmioty wojskowe.

Tutaj wypada nam przedewszystkiem wspomnieć o przeprowadzonej w r. 1852 organizacyi wojskowych zakładów naukowych i wychowawczych.

Stosownie do cesarskiego rozporządzenia z dnia 12. lutego 1852 poddano wszystkie wojskowe zakłady wychowawcze i naukowe pod najwyższy zarząd naczelnej komendy armii; w całym państwie mają istnieć następujące wojskowe zakłady naukowe: dwanaście niższych wojskowych zakładów wychowawczych, dwanaście wyższych wojskowych zakładów wychowawczych, cztery szkoły kadetów i cztery akademii wojskowych.

Niższe zakłady wychowawcze przeznaczone są dla dzieci wojskowych od siedmiu do jedenastu lat i obejmują cztery klasy, po których ukończeniu uczni przechodzą częścią do wyższych zakładów wychowawczych częścią do szkół kadetów. Wyższe zakłady wychowawcze, do których się przyjmują także uczniowie bezpo-

dnio z domu rodzicielskiego, dzielą się na cztery teoretyczne i na dwa praktyczne kursy.

Szkoły kadetów przeznaczone są dla przygotowania do wyższych nauk wojskowych, a uzdolnieni uczniowie przechodzą po czteroletnim kursie do jednej ze czterech akademii wojskowych; te są następujące: a) akademii w Wiener-Neustadt dla piechoty i kawalerii, b) akademii inżynierów dla korpusu inżynierów i pionierów; c) akademii artylerii i d) akademii marynarki.

Oprócz tego mają istnieć następujące wyższe wojskowe zakłady naukowe: Instytut nauczycieli wojskowych, centralny instytut ekwitacji, wyższy kurs artylerii i inżynierii i szkoła wojenna. — Oprócz tego przeznaczono dla pogranicza wojskowego: trzy pograniczne zakłady wychowawcze i pięć pogranicznych szkół sztabowych.

Wszystkie te zakłady naukowe mają stopniowo być zaprowadzone.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Wykaz przywozu i wywozu ważniejszych artykułów w miesiącu czerwcu 1853.

(Podziałem według nowej taryfy.)

(Obacz N. 41 Dod. tyg.)

Przywóz do kraju.

Wprowadzono	do Galicyi	w Kra-kowskie	na Buko-winę
waga na funty			
Cukru rafinowanego	261,10.80	325,23.84	20,94.64
Pszonicy i orkiszu	37672,92 ⁸⁰	17,368.50	15,891.81
Hreczki, prosa, kukurudzy, żyta	31736,07 ⁹¹	20700,26	151,239 ¹⁰
Jęczmienia i słodcu, tudzież owsa	12882,42 ⁹⁷	6449.06	2808.05
Ryb i konchylłów	—	—	75.94
Śledzi	265.28	6896.34	12,72.36
Ryb przyprawnych	7,99.00	128.48	4,50.27
sztnk			
Wolów	2	—	1035
Krów i jałówek powyżej lat 2	—	—	7
dtto. do 2 lat	—	—	6
Owiec dtto.	36	37	728
Świń dtto.	171	76	203
Koni i źrebiąt	66	2	154
waga na funty			
Tłuszczów (łoju)	154,54 ²²	11,29.80	5.18
Wódki, rumu i araku	89,81.23	159,42.25	3,11.06
Likworów, ponczowej esencji	269.71	76.45	—
Skór i futer (niewyprawnych)	241,41.44	30	3,109,06.96
Skór niewyszczególnionych osobno	35,45.96	1,97.72	419.03
Futer wyprawnych	3,116.31	8	—
Bawełny surowej	14,6309	17,9383	84
Wełny	839,21.76	85.17	2025,66.14
Skór wyprawnych zwykłych	33,68.18	6,23.24	36.96
Skór w lepszym gatunku	1,18	28.54	—
Inne gatunki towarów wprowadzonych w czerwcu 1853 w znaczniejszych ilościach			
waga na funty			
Kakao	174.04	25/2	57.70
Kawa surowa	555,17.01	303,78.47	34,56.46
Korzenie pospolite	67,78.76	2328.76	657.23
— przedniejsze	13,13.91	2,60.41	28.28
— najprzedniejsze	12,72	4.81	56/2
Herbata	136,50.07	2,96.84	631.52
Owoce południowe przednie	119,23.78	40,04.79	59,17.62
— — — — — średnie	92,37.86	103,69.50	39,29.51
— — — — — poślednie	153,22.69	16,34.97	23,92.36
Ziemniaki	21,60.40	205.25	—
Ryz czysty	167,10.56	137,60.97	3863.21
— w łusce	—	—	—
Mieliwo	537,80	821.23	—
Rośliny olejne	89,24	—	—
Nasiona, jagody, liście i t. d. niewyszczególnione osobno	407,79.70	7,39.35	6880.30
Oliwa	48,96.36	33,69.01	942.34
Wino	84,60.39	29,72.56	731
— mołdawskie	—	—	203,49.64
stóp kubicznych			
Drzewo na opał	5927	224	18
— dostawione ładem	610	18364	1152
— budulec	6700	32	593
— dostawione ładem	1676	1164	—
waga na funty			
Materyały farbiarskie	6,73.12	108	—
Zelazo	6752.18	—	—

Wprowadzono	do Galicyi	w Kra-kowskie	na Buko-winę
waga na funty			
Przędza bawełniana surowa	—	—	29,52.72
— blichowana w niciach	—	—	—
— niefarbowana	116518	473.99	3021.13
— farbowana	9,19.72	212.50	2,24.13
Bawełna średnia	37,23.20	—	326.89
dtto. cienka	2508.73	—	6.15
dtto. przednia	1,24.13	3.90	1,94
dtto. najprzedniejsza	23.85	—	3.36
Towary lniane poślednie	—	2.50	—
— — — — — średnie	—	—	5.32
— — — — — cienkie	23.95	5	17.75
— — — — — najcieńsze	—	30/100	—
Towary bawełniane poślednie	—	—	—
— — — — — zwykłe	464	21	4.90
— — — — — średnie	34	378	287.58
— — — — — cienkie	2691.58	48.40	—
— — — — — przednie	—	—	—
— — — — — najprzedniejsze	1	4.01	—
Towary jedwabne zwyczajne	—	—	1.30
— — — — — cienkie	16.33	8.99	3.98
Towary skórzane pospolite	25.99	4.38	67/100
— — — — — średnie	1.82	—	—
— — — — — przednie	8.10	6.28	1.02
Wyroby z kauczuku i z gutaperchy poślednie	—	—	—
Takież średnie	25.83	4.30	—
Wyroby kuśnierskie poślednie	7,50.66	—	—
Takież przednie	8.84	1.92	—
Wyroby koszykarskie poślednie	96.44	—	—
Suknie i stroje pospolite	—	—	15.69
— — — — — średnie	1.95	4.10	4.88
— — — — — cienkie	3.57	4.37	—
— — — — — przednie	1.35	3.67	—
— — — — — najprzedniejsze	—	9.56	—
Wyroby z papieru, obicia papierowe	—	—	—
Takież niewyszczególnione osobno pospolite	9	25.35	—
— — — — — przednie	—	9.98	—
— — — — — najprzedniejsze	1	—	—
Towary drewniane poślednie	2260	285	—
— — — — — zwyczajne	13,65.05	18.51	—
— — — — — średnie	550.95	—	—
— — — — — przednie	799.40	45	2.24
— — — — — najprzedniejsze	4	—	—
Wyroby kościane (fiszbein)	4	111.36	—
Towary dtto.	6.93	1.25	—
Towary galanteryjne zwykłe	1.97	—	—
— — — — — przednie	4,76.60	2,73.60	—
Wyroby gliniane pospolite	1	13	297.38
— — — — — średnie	9,09.98	37	265.44
— — — — — przednie	—	110.37	—
— — — — — najprzedniej.	—	—	—
Wyroby żelazne poślednie	51.25	512.47	2.70
— — — — — pospolite	60.80	10,66.74	—
— — — — — średnie	—	—	4
— — — — — przednie	833.56	230.17	5.06
— — — — — najprzedniejsze	15.38	2.80	1.30
Wyroby z kruszcu niewyszczególnione osobno, pospolite	399.84	52	18.08

42. Napis u góry: *Celsissimus Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Joannes Andreas Pruchnicki sedente in socio...* Szaty biskupie zielone, na głowie biret — wąs i szwedzka broda. Kopia portretu z katedry.

43. Podpis u dołu: *B. Alojsius Rabbala Carmel. asperrinae vitae et pauperis misericors; a quodam scelesto ob ejusdem criminum objurgatus... sagitta confossus M. occubuit die 6. maii circa 1443.* Twarz młoda, w prawem ręku palma, w czole strzała. Pędzel mierny.

44. *Fr. Andreas Aranas, natione Hispanus, Ordinis Carmelitarum A. R. O. Hic ob religiosas suas dotes, doctrinae et morum celebritatem nominatus est a Philippo Quinto Hispania-*

rum Rege Archiepiscopus Calaretanus Anno Dni 1718. Szata karmelitańska — z pastorałem.

45. *Fr. Bernardus de Roma. Ordinis Carmelitarum A. R. O. Vir doctrina ac Religiosa pietate conspicuus a Joanne XXII Pont. Max. S. R. Cardinalis creatus. Obiit anno Dni 1324.* — Półpostać w szatach karmelity, w birecie kardynalskim.

46. Obraz średniego rozmiaru, kształt owal podłużny, rama staroświecka snycerska. Przedstawienie: Zakonnik w szatach karmelitańskich, twarzy młodej, siedzący z piórem w ręku i piszący. Podpis: *V. P. Joannes Baconis O. R.* — Obraz ten znajdował się dawniej w bibliotece klasztornej.

(Dalszy ciąg nastąpi)

Leżajsko. R. 1523 i 1569.

Król zachowuje Mieszczan przy poborze mostowego i uwalnia ich ze wsiami przynależącemi od stacyi wyjąwszy przybycie królestwa, a to do dalszego rozporządzenia.

Sigismundus Dei gratia Rex Polonie magnus dux Lituaniae Russie Prussiae etc. dominus et haeres | Significamus tenore praesentium quibus expedit vniuersis harum noticiam habituris. Quia quemadmodum Prouidi opidani Preconsul et consules totaque communitas opidi n(ost)ri **Lezensko** nobis exposuerunt qualiter ipsi et eorum predecessores fuerunt in possessione et percēptione pontalis ibidem in opido **Lyazensko** quoniam illum po(n)tem in Lacu Ciuili positum ipsi opidani sumptibus et viribus suis instaurare solent, allegantes q(uod) super huiusmodi Pontale litteras a praedecessoribus n(ost)ris habuisse(n)t | Supplicarunt igitur nobis humiliter quatenus eos circa possessionem et percēptionem liberam, juxta veterem consuetudinem pontalis relinquere Quī quidem opidani licet nullum vestigium firmitudinis alicuius huiusmodi Pontalis coram nobis ostenderunt. Volentes tamen eorum commoditatj indulgentia n(ost)ra | patrocinarj, eos ip(s)os opidanos de **Lyazensko** circa possessionem pontalis illius duximus relinquend(os) et conseruand(os), relinquimusq(ue) et conseruamus ad beneplacitum | nostrum ac ad meliorem de eo inquisitionem in futurum habendam Et quia idem opidani etiam exposuerunt, q(uod) ipsi et ville ad opidum pertinen(tes) et que in iure | ciuili sitte sunt non tenerentur ad solutionem stacionis, nisi quando nos vel Serenissima Regina n(ost)ra in opido **Lyazensko** constitueremur. Et licet quoq(ue) nec super ip(s)a | Stacione aliquod robur ostendissent, praeter id quod ita in priuilegio Aduocaciali scriptum est, Tamen propter inopiam eorundem opidanorum nostrorum eosdem circa eam praerogatiuam. relinquimus et conseruamus ita q(uod) ipsi et ville ad id pertinen(tes) et iure ciuili gaudentes, non soluant ip(s)am stacionem, nisi pro nostro | aut Serenissime Coniugis n(ost)re, aduentu, idq(ue) ad beneplacitum nostrum ac ad meliorem in hac re informationem Harum quibus Sigillum n(ost)rum est sub appen(su) testimonio l(ite)rarum, Dat(um) **Craeuiae** in conuencione generali die dominico Iudica, Anno domini **Millesimo Quingentesimo Vigesimo tertio** Regni | vero nostrj decimoseptimo

Z prawej strony dopisek:

R(e)l(ati)o Magnifici Chr(ist)ophori de Schidlowicz Palatini et | Capitanei generalis Crae(oviensis) ac Regni Polonie Canc(ella)ri etc.

Z lewej strony podpis:

Christoforus de **S(zydlowiec)** Pal(a)t(inus) et C(apitaneus) | Crae(oviensis) ac R(egni) P(oloniae) Canc(ellarius) s(ub)s(cripsi)t |

Pieczć, która jak po rozerznięciu poznać, na pasku wisiała, wrotnej stronie pergaminu, zamieszczamy tu

1^o równoczesny gocki
pontale
2gi.

Priuilegiu(m) pro Statione | et hoc solu(m) ad Ad(uentum) S(a)rae) R(egiae) Maiestatis | necnon Serenissimae Reginae |

3ci

Oblatae Lublini in conue(n)tu g(e)n(er)ali | Regni die XXVII Mens(is) Aprilis A(nno) D(omini) | 1569^o

Według pierwotu uzupełnionego tu w miejscach uszkodzonych według księgi Magistratu leżajskiego, w której powyższy dokument

Zygmunt słaski Bożej Król Polski. Wielki książę Litwy, Rusi, Prus it.d. Pan dziedziczny. — Oznajmujemy osnowę niniejszego wszem w ogóle, komu wiadomość o tem powziąć się przyda: **Gdy Starobliwi Mieszczanie, Burmistrz i Rada i cała Miasteczka Naszego Leżajaska Gmina Nam przelożyli, jako sami i przodkowie ich w posiadaniu i pobieraniu mostowego w Miasteczku Leżajsku zostawali, ponieważ ów na miejskiem bagnie stojący most Mieszczanie własnym nakładem odbudowywać zwykli i robotnikiem, twierdząc, iż na to mostowe od Poprzedników Naszych list mieli, i Nas przeto w uniżoności upraszali, abysmy ich w wolnej według dawnego zwyczaju posiadłości i mostowego zostawili poborze; My, lubo Mieszczanie żadnego śladu umocowania do tego mostowego przed Nami nie okazali, o wygodę ich jednak staranie z łaski Naszej mieć radzi, tychże Mieszczan leżajskich przy posiadłości tego mostowego zatrzymać i zachować postanowiliśmy, jakoż zatrzymujemy i zachowujemy aż do dalszego rozporządzenia i ściślejszego kiedyś w tej mierze sarsządzić się mającego śledztwa. A gdy ciż Mieszczanie przelożyli także, iż oni i wsie do miasta należące i te, które na prawie miejskiem założone, do opłaty stacyi kromie Naszego i Najjaśniejszej Królowej Naszej w miasteczku Leżajsku pobytu nie byli obowiązani, My ich chociaż o tej stacyi żadnego dowodu nie okazali nad to, iż tak w przywileju wójtowskim jest pisane, przez ubóstwo ich przy tej swobodzie zatrzymujemy i zachowujemy tak, iż oni i wsie do miasteczka należące i prawem miejskiem obdarzone stacyi płacić nie mają, tylko za Naszem lub Najjaśniejszej Matłonki Naszej przybyciem, a to aż do dalszego postanowienia Naszego i lepszego tej rzeczy wyjaśnienia. Na świadectwo czego pieczęć Nasza u niniejszego zawieszona. Dano w **Krakowie** na sejmie walnym w niedzielę białą, lata Pańskiego **Tysiąc Piećset Dwudziestego Czwartego**, Królestwa zaś Naszego siedmiastego lata.**

Referat Wielmożnego **Krzysztofa z Szydłowca** Wojewody i generalnego Starosty **Krakowskiego** a **Kanclerza koronnego**, i t.d.

Krzysztof z Szydłowca Wojewodu i Starosta **krakowski**, **Kanclerz koronny** ręką swą.

zaginęła. — Z napisów czytelnych jeszcze, znajdujących się na od-

Mostowe

Przywilej na stacyę a to jedynie za przybyciem **Uświęconej królewskiej Mości i Najjaśniejszej Królowy.**

Wniesiony w **Lublinie** na sejmie walnym koronnym dnia **27go** miesiąca **kwietnia** lata **Bożego 1569go.**

na str. 19 — 21 aczkolwiek nie zupełnie wiernie wciągnięty, w r. 1848 czytałem.

We **Lwowie** 7go sierpnia 1853.

W. F.